

Eduskunta
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

Eläketurvakeskuksen asiantuntijamuistio Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain (ns. EESSI-laki) ja Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta HE 107/2020 vp

Eläketurvakeskus pitää hallituksen esitystä perusteltuna ja siinä esitettyjä muutoksia tarpeellisina.

Esitys on valmisteltu yhdessä Eläketurvakeskuksen ja Kelan kanssa.

Eläketurvakeskuksen kannan perustelut

Eläketurvakeskuksen toimivaltaan liittyvät muutosehdotukset

EU:n sosiaaliturvan koordinaatioasetus 883/2004 määrittää sen minkä maan lainsäädäntöä maasta toiseen liikkuvaan henkilöön kulloinkin sovelletaan. Asetuksessa pääsääntönä on se, että työntekijä kuuluu työskentelyvaltion sosiaaliturvaan. Tästä säännöstä on poikkeuksia, joista keskeisin on niin sanottu lähetetty työntekijä, johon voidaan soveltaa lähettämismääräyksen sosiaaliturvalainsäädäntöä tietyn ajan. Tällöin työntekijälle annetaan ns. lähetetyn työntekijän todistus eli A1-todistus. Suomessa Eläketurvakeskus on toimivaltainen antamaan työntekijälle tai yrittäjälle A1-todistuksen.

A1-todistus voidaan tarvittaessa antaa nykyisin myös tilanteissa, joissa työntekijä tai yrittäjä kuuluu sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen 883/2004 pääsäännön mukaisen työskentelyn perusteella työskentelymaahan sosiaaliturvaan. Tällöin yleensä on kysymyksessä epäselvyys siitä, että kuuluisiko henkilö lähtömaahan sosiaaliturvaan esim. lähetettynä työntekijänä vai kuuluisiko hän työskentelymaahan sosiaaliturvaan. Eläketurvakeskuksesta annetun lain 2 §:ää (ETK-laki) ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että Eläketurvakeskuksella on toimivalta antaa kyseinen todistus myös ns. pääsäännön mukaisissa tilanteissa.

Eläketurvakeskuksen näkemyksen mukaan tarkennus on välttämätön, jotta Eläketurvakeskuksen toimivalta antaa A1-todistus myös pääsäännön mukaisissa tilanteissa olisi selvä.

Poikkeusluvalla tarkoitetaan tilannetta, jossa sosiaaliturvan koordinaatioasetuksen 883/2004 sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista säännöksistä halutaan poiketa muissa tilanteissa kuin joissa yleensä annetaan asetuksen säännösten perusteella A1-todistus.

Vaikka Eläketurvakeskus on toimivaltainen käsittelemään poikkeuslupa-asian, se ei kuitenkaan ole toimivaltainen antamaan asiasta valituskelpoista päätöstä. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on antanut asiassa tarvittaessa valituskelpoisen päätöksen. Hallituksen esityksen muutosehdotukset tarkoittavat sitä, että Eläketurvakeskus voisi jatkossa antaa myös poikkeuslupa-asioissa muutoksenhakukelpoisen päätöksen.

Eläketurvakeskus pitää muutosehdotuksia perusteltuina hallituksen esityksen perusteluiden mukaisesti mm. sen vuoksi, että sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö ei ole jäsenvaltioiden välisessä sähköisessä tietojenvaihdossa eli ns. EESSI-liikenteessä mukana.

Eläketurvakeskuksen yhtenä tehtävänä on toimittaa Suomessa asuvien eläkkeenhakijoiden eläkehakemukset myös toisiin EU-jäsenvaltioihin. EU-jäsenvaltion laitos voi periä aiheettomasti maksamaansa etuutta myös toisen jäsenvaltion takautuvasti myönnettävästä eläkkeestä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti Eläketurvakeskus on huolehtinut Suomen laitoksen (yleensä Kela tai työttömyyskassa) liikaa maksaman määrän takaisinperinnästä muusta jäsenvaltiosta myönnettäväksi tulevasta eläkkeestä. Eläketurvakeskus myös vastaanottaa toisen maan maksaman takautuvan eläkkeen ja jakaa rahamäärän eri vaatijoiden kesken.

EESSI-lain säännöksiä Eläketurvakeskuksen tehtävistä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jokainen sosiaaliturvalaitos Suomessa hoitaisi etuuden liikamaksua koskevan perintäpyynnön itse toisen valtion laitokseen, joka maksaisi takautuvan eläkkeen suoraan suomalaiselle laitokselle.

Eläketurvakeskuksen pitää muutosehdotusta perusteltuna, kun siirrytään sähköiseen tietojen vaihtoon EU-maiden välillä. Menettely vastaa sosiaaliturvan koordinaatioasetusten säännöksiä.

Yhteispistettä koskevat muutosehdotukset

Sosiaaliturvan sähköistä tietojenvaihtoa eli ns. EESSI-liikennettä varten Suomessa on yksi tiedonvaihdon yhteyspiste, joka on Kelassa. Kelan ylläpitämän tietojärjestelmäpalvelun kautta ohjataan kaikkien asetuksia soveltavien toimijoiden tietoliikenne muiden maiden yhteyspisteisiin.

Eläketurvakeskus pitää perusteltuna tarkentaa Kelan tehtäviä ja vastuita yhteyspisteen ylläpitäjänä. Lisäksi Eläketurvakeskus pitää välttämättömänä ehdotusta siitä, että Kela toimisi rekisterinpitäjänä yhteyspisteelle tuottamansa tunnistuspalvelun osalta. Ilman kyseistä säännöstä Kela ei voisi tallentaa tunnistamiensa henkilöiden tietoja, jolloin sama henkilö jouduttaisiin tunnistamaan useamman kerran. Tästä aiheutuisi mm. turhia kustannuksia, kuten hallituksen esityksessä todetaan.